

قَلِيلًا مَأْتُ مُنُونَ لَا وَلَا بِقُولٍ كَاهِنٌ طَقِيلًا مَائِذَ كُرُونَ طَ

کیتانا کم یکوں رکھتے ہو⁴⁵ اور ن کیسی کاہن کی بات⁴⁶ کیتانا کم بحث کرتے ہو⁴⁷

تَزَيَّلٌ مِنْ سَبِّ الْعَلَيْيِنَ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَاوِيْلِ

उस نے उतारा है जो सारे जहान का रब है और अगर वोह हम पर एक बात भी बना कर कहते⁴⁸

لَا خَذَنَا مِنْهُ بِالْيَيْيِنَ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتَيْنَ فَمَا مُنْكِمٌ

ज़रूर हम उन से ब कुव्वत बदला लेते फिर हम उन की रगे दिल काट देते⁴⁹ फिर तुम में कोई

مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حُجَّيْنَ وَإِنَّهُ لَتَذَكَّرٌ لِلْمُتَقِيْنَ وَإِنَّا

उन का बचाने वाला न होता और बेशक येह कुरआन डर वालों को नसीहत है और ज़रूर हम

لَنْعُلَمُ أَنَّ مُنْكِمٌ مَكِّنِيْنَ وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكُفَّارِيْنَ وَ

जानते हैं कि तुम में कुछ झुटलाने वाले हैं और बेशक वोह काफिरों पर हसरत है⁵⁰ और

إِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِيْنِ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيْمِ

बेशक वोह यक़ीनी हक़ है⁵¹ तो ऐ महबूब तुम अपने अ़ज़मत वाले रब की पाकी बोलो⁵²

لِيَاهَا ۲۲۴ ﴿۳﴾ سُوْرَةُ الْمَعَارِجَ مَكِّيَّةٌ ۹۰﴾ رَكُوعَاتِهَا

सूरए मआरिज मक्किया है, इस में चवालीस आयतें और दो रुकूअ़ हैं

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آل्लाह के नाम से शुरूअ़ जो निहायत मेहरबान रहम वाला¹

سَأَلَ سَائِلٌ بَعْدَ اِبْ وَاقِعٍ لِلْكُفَّارِيْنَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ مِنَ اللَّهِ

एक मांगने वाला वोह अ़ज़ाब मांगता है जो काफिरों पर होने वाला है उस का कोई टालने वाला नहीं² वोह होगा آल्लाह की

45 : बिल्कुल बे ईमान हो, इतना भी नहीं समझते कि न येह शे'र है न इस में शे'रियत की कोई बात पाई जाती है **46 :** जैसा कि तुम में से बा'जे काफिर इस किताबे इलाही की निस्वत कहते हैं। **47 :** न इस किताब की हिदायात को देखते हो न इस की ता'लीमों पर गौर करते हो कि इस में कैसी रुहानी ता'लीम है न इस की फ़साहतो बलागृत और ए'जाजे बे मिसाली पर गौर करते हो जो येह समझो कि येह कलाम

48 : जो हम ने न फ़रमाई होती तो **49 :** जिस के काटते ही मौत वाकेअ़ हो जाती है। **50 :** कि वोह रोजे कियामत जब कुरआन पर ईमान लाने वालों का सवाब और इस के इन्कार करने वालों और झुटलाने वालों का अ़ज़ाब देखेंगे तो अपने ईमान न लाने पर अफ़सोस करेंगे और हसरत

व नदामत में गिरिप्रतार होंगे। **51 :** कि इस में कोई शको शुभा नहीं। **52 :** और उस का शुक करो कि उस ने तुम्हारी तरफ अपने इस कलामे

जलील की वहय फ़रमाई। **1 :** सूरए मआरिज मक्किया है, इस में दो २ रुकूअ़, चवालीस ४४ आयतें, दो सो चौबास २२४ कलिमे, नव सो

उन्तीस ९२९ फ़र्फ़ हैं। **2 :** शाने नुजूल : नविय्ये करीम صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ने जब अहले مक्का को अ़ज़ाबे इलाही का खाँफ दिलाया तो वोह

आपस में कहने लगे कि इस अ़ज़ाब के मुस्तहिक़ कौन लोग हैं और येह किन पर आएगा ? सव्यिदे आलम मुhammad मुस्तَف़ा

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ذی المَعَاجِمٍ ۝ تَعْرُجُ الْمَلِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مُقْدَارُهُ

تَرَفٌ سے جو بُولنِدیوں کا مالیک ہے³ ملائکا اور جیبریل⁴ اس کی بارگاہ کی ترفِ ڈرُج کرتے ہیں⁵ وہ اُجَابٰ اس دن ہوگا

خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةً ۝ فَاصْبِرْ صَبِرًا حَمِيلًا ۝ إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ

جس کی میکداڑ پچاس هجڑا برس سے ہے⁶ تو تُم اُچھی ترہ سب کرو وہ اسے⁷ دور

بَعِيدًا ۝ وَنَزَلُهُ قَرِيبًا ۝ يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ ۝ وَتَكُونُ

سمیخ رہے ہے⁸ اور ہم اسے نجیک دेख رہے ہیں⁹ جس دن آسمان ہوگا جیسی گلی چاندی اور

الْجَيْلُ كَالْعُهْنِ ۝ وَلَا يُسْئَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا ۝ يَبْصُرُونَهُمْ يَوْمَ

پہاڑِ اسے ہلکے ہے جاں گے جسے اُن¹⁰ اور کوئی دوست کیسی دوست کی بات ن پہنچے¹¹ ہوں گے انہے دیکھتے ہوئے¹² مُjurim¹³

الْمُجْرِمُ لَوْيَقْتَدِي مِنْ عَذَابٍ يَوْمٌ بَيْنَيْهِ ۝ وَصَاحِبَتِهِ وَ

آرجنے کرے گا کاش اس دن کے اُجَابٰ سے چوتھے کے بدلے میں دے دے اپنے بٹے اور اپنی جوڑ اور

أَخْيَهِ ۝ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُغْوِيُهُ ۝ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ حَمِيمًا ثُمَّ

اپنا بھائی اور اپنا کुम्हا جس میں اس کی جگہ ہے اور جیتنے جمین میں ہے سب فیر یہ بدلہ

يُبَيِّنُهُ ۝ كَلَّا إِنَّهَا لَظِي ۝ نَزَاعَةً لِلشَّوَّى ۝ تَدْعُوا مَنْ أَدْبَرَ وَ

دنے اسے بچا لے ہرگیز نہیں¹⁴ وہ تو بھکری آگ ہے خالت اتار لئے والی بولا رہی ہے¹⁵ اس کو جس نے پیٹ دی اور

تَوْلَى ۝ وَجَمَعَ فَأَوْلَى ۝ إِنَّ الْإِنْسَانَ حُلْقَ هَلْوَعًا ۝ إِذَا مَسَهُ

مُنْهٰ فِرَا¹⁶ اور جوڈ کر سینت رکھا (مہفوظ کر رکھا)¹⁷ بے شک آدمی بنایا گیا ہے بड़ا بے سبراہی

سے پڑھے، تو انہوں نے ہujur سخنیدے اُلام مُحَمَّد مُسْتَفَانٰ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ سے داریا فٹ کیا، اس پر یہ ایسے ناجیل ہوئے اور ہujur

سے سووال کرنے والा نجڑ بین ہاریس ہا، اس نے دُعا کی گئی کہ یا رکب! اگر یہ کو رکان ہوئے ہے اور تera کلماں ہو تو ہمارے اپنے

آسمان سے پ�ثیر برسا یا دُردا ناک اُجَابٰ بھے، اسنے ایسے میں یہاں فرمایا گیا کہ کافیر تلک کرئے یا ن کرئے اُجَابٰ جو ان کے لیے

مُکْدَر ہے جُرُر آنا ہے، اسے کوئی تال نہیں سکتا 3: یا'نی آسمانوں کا । 4: جو فیرشتوں میں مُرَبُّوس فُلُزے شارف رکھتے ہیں 5: یا'نی

اُس مکامے کوئی کی ترف جو آسمان میں اس کے اکامیں کا جائے نہیں ہے । 6: وہ رُوزِ کیا ماتحت ہے جس کے شادا ہد کافیروں کی نیست

تو اسے دارج ہوئے اور مُومین کے لیے اسے کوئی کوئی نہیں سکتا 7: یا'نی اُجَابٰ کو 8: اور یہ ہر خیال کرتے ہیں کہ وکے اُجَابٰ ہوئے

9: کہ جُرُر ہوئے والा ہے । 10: اور ہوا میں ڈھنے پرے । 11: ہر اک کو اپنی ہی پڈی ہوئی

12: کہ اک دُسرے کو پہنچانے گے لیکن اپنے ہال میں اسے مُبکلا ہوئے کہ ن اسے ہال پڑھے ن بات کر سکے । 13: یا'نی کافیر 14:

یہ کوچھ اس کے کام ن آئے اور کسی ترہ وہ اُجَابٰ سے بچ ن سکے । 15: نام لے لے کر کہ اے کافیر میرے پاس آئے

پُنافیک! میرے پاس آ । 16: ہک کے کبُول کرنے اور ایمان لانے سے । 17: مال کو اور اس کے ہکوکے واجیباً ادا ن کیے ।

الشَّ جَزُوعًا لَّا وَإِذَا مَسَهُ الْخَيْرُ مَنْوِعًا لَّا إِلَّا الْمُصَلِّيُّنَ ۚ ۲۰

پہنچے^{۱۸} تو سخت گبارانے والा اور جب بھلائی پہنچے^{۱۹} تو روک رکھنے والा^{۲۰} مگر نماਜی

الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَآئِسُونَ ۚ ۲۱ وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ

جو اپنی نماج کے پابند ہے^{۲۱} اور وہ جن کے مال میں اک ما'لوں

مَعْلُومٌ ۚ ۲۲ لِّلْسَائِلِ وَالْمَحْرُومِ ۚ ۲۳ وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ

ہک ہے^{۲۲} اس کے لیے جو مانگ اور جو مانگ بھی ن سکے تو محروم رہے^{۲۳} اور وہ جو انساں کا دن سچ

الَّذِينَ ۚ ۲۴ وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُّشْفِقُونَ ۚ ۲۵ إِنَّ عَذَابَ

جانتے ہے^{۲۴} اور وہ جو اپنے رب کے انجاں سے در رہے ہے بے شک ان کے

رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ۚ ۲۶ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُودٍ جَهَنَّمُ حَفْظُونَ ۚ ۲۷ إِلَّا عَلَىٰ

رب کا انجاں نیدر ہونے کی چیز نہیں^{۲۵} اور وہ جو اپنی شرما ہوں کی ہیفا جت کرتے ہے مگر اپنی

أَرْزَاقُهُمْ أَوْ مَا مَلَكُوتُ أَيْيَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ۚ ۲۸ فَيَنِ ابْتَغِي

بیکاریوں یا اپنے ہاث کے مال کنیاں سے کی ان پر کوئی ملامت نہیں تو جو ان دے^{۲۶}

وَسَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعُدُونَ ۚ ۲۹ وَالَّذِينَ هُمْ لَا مُنْتَهٰيٰ وَعَدِيهِمْ

کے سوا اور چاہے وہی ہد سے بدنے والے ہے^{۲۷} اور وہ جو اپنی امانتوں اور اپنے اہد کی

مَاعُونَ ۚ ۳۰ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهْدَاتِهِمْ قَائِمُونَ ۚ ۳۱ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ

ہیفا جت کرتے ہے^{۲۸} اور وہ جو اپنی گواہیوں پر کاہم ہے^{۲۹} اور وہ جو

18 : تंगदस्ती و بیماری کو گیرا کی 19 : دلائل مनدی و مال 20 : یا'نی انسان کی ہالات یہ ہے کہ اسے کوئی نا گوار ہالات پہش آتی ہے تو اس پر سब نہیں کرتا اور جب مال میلتا ہے تو اس کو خُرچ نہیں کرتا । 21 : کی فراہمے پنجگانا کو ان کے اوقاٹ میں پابندی سے ادا کرتے ہیں یا'نی مومین ہے 22 : مुراوہ اس سے جکات ہے جیسا کی میکدا را ما'لوں ہے یا وہ سدکا جو آدمی اپنے ناس پر معماین کرے تو اسے معماین اوقاٹ میں ادا کیا کرے । مسالنا : اس سے ما'لوں ہوا کی سدکا تو مسٹھببا کے لیے اپنی ترک سے وکٹ سمعاین کرنا شرط میں جائے اور کابلے مدد ہے । 23 : یا'نی دوں کیسے کے مہاتا جو کو دے، ٹھنڈے بھی جو ہاجت کے وکٹ سووال کرتے ہیں اور ٹھنڈے بھی جو شرم سے سووال نہیں کرتے اور ان کی مہاتا جو ہجت نہیں ہوتی । 24 : اور مرنے کے باہم ڈھنے اور ہشرے نہر و جزا و کیا مات سب پر ایمان رکھتے ہیں । 25 : چاہے آدمی کیتھا ہی نہ کارسا کسی سرکشی اور ہر کام کی ترک تجھے کرتے ہیں । 26 : یا'نی جو جات و مسلکوں کی ہلکا سے ہر کام کی ترک تجھے کرتے ہیں । 27 : کی ہلکا سے ہر کام کی ترک تجھے کرتے ہیں । 28 : شریعہ امانتوں کی بھی اور بندوں کی امانتوں کی بھی اور خلک کے ساتھ جو اہد ہے اور ان کی بھی اور ہک کے جو اہد ہے ان کی بھی، نجیں اور کسی میں بھی اس میں داخیل ہے । 29 : سید کو انساں کے ساتھ، ن اس میں رشته داری کا پاس کرتے ہیں ن جبکہ دست کو کم جو پر ترجیح دے دتے ہیں ن کیسی ساہبہ ہک کا تلفے ہک گوارا کرتے ہیں ।

صَلَاتُهُمْ يُحَافِظُونَ ۖ أُولَئِكَ فِي جَنَّتٍ مُّكَرَّمُونَ ۝ فَيَالَّذِينَ

अपनी नमाज़ की मुहाफ़ज़त करते हैं³⁰ ये हैं जिन का बागों में ए'ज़ाज़ होगा³¹ तो उन काफिरों

كَفْرٌ وَاقْبَلَكَ مُهْطَعِينَ لَّا عَنِ الْيَيْمِينِ وَعَنِ الشَّمَائِلِ عَزِيزُنَ

को क्या हुवा तुम्हारी तरफ तेज़ निगाह से देखते हैं³² दहने और बां गुरौह के गुरौह

أَيْطَعُ كُلُّ أَمْرٍ مِّنْهُمْ أَنْ يُدْخِلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ لَّا كَلَّا طَإِنَّا حَلَقْنَاهُمْ

क्या उन में हर शब्द ये ह तमअ करता है³³ चैन के बाग में दाखिल किया जाए हरगिज़ नहीं बेशक हम ने उन्हें उस चीज़

مَنَّا يَعْلَمُونَ ۝ فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْشَّرِقِ وَالْمَغْرِبِ إِنَّ الْقَدْرَ رُونَ لَّا

से बनाया जिसे जानते हैं³⁴ तो मुझे क्सम है उस की जो सब पूरबों सब पश्चिमों का मालिक है³⁵ कि ज़रूर हम कदिर हैं

عَلَىٰ أَنْ تُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَانَ حُنْبَسُبُو قِينَ ۝ فَذَرُهُمْ يَخُوضُوا لَّا

कि उन से अच्छे बदल दें³⁶ और हम से कोई निकल कर नहीं जा सकता³⁷ तो उन्हें छोड़ दो उन की बेहूदगियों में पढ़े

وَيَلْعَبُوا حَتَّىٰ يُلْقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوَعَّدُونَ ۝ يَوْمَ يَخْرُجُونَ

और खेलते हुए यहां तक कि अपने उस³⁸ दिन से मिले जिस का उन्हें वा'दा दिया जाता है जिस दिन क़ब्रों से

مِنَ الْأَجْدَاثِ سَرَاجًا كَانُوكُمْ إِلَى نُصُبٍ يُوَفْضُونَ ۝ حَاسِعَةً

निकलेंगे झपटते हुए³⁹ गोया वाह निशानों की तरफ लपक रहे हैं⁴⁰ आंखें

أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذَلَّةٌ ذَلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي كَانُوا يُوَعَّدُونَ ۝

नीची किये हुए उन पर ज़िल्लत सुवार ये ह है उन का वोह दिन⁴¹ जिस का उन से वा'दा था⁴²

30 : नमाज़ का ज़िक्र मुकर्र फ़रमाया गया इस में ये ह इज्हार है कि नमाज़ बहुत अहम है या ये ह कि एक जगह फ़राइज़ मुराद हैं दूसरी जगह नवाफ़िल और हिफ़ाज़त से मुराद ये ह है कि इस के अरकान और वाजिबात और सुननतें और मुस्तहब्बात को कामिल तौर पर अदा करते हैं।

31 : विहित के। **32 :** शाने नुज़ूल : ये ह आयत कुफ़्फ़ार की उस जामाअत के हक में नाज़िल हुई जो सूले करीम صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ के

गिर्द हल्के बांध कर गुरौह के गुरौह के जम्भ वोते थे और आप का कलामे मुबारक सुनते और उस को झुटलाते और इस्तिहज़ा करते और कहते कि अगर ये ह लोग जनत में दाखिल होंगे जैसा कि मुहम्मद (मुस्तफ़ा) صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ फ़रमाते हैं तो हम ज़रूर इन से पहले उस में दाखिल होंगे, उन के हक में ये ह आयत नाज़िल हुई और फ़रमाया गया कि उन काफिरों का क्या हाल है कि आप के पास बैठते भी हैं और गरदनें उठा

उठा कर देखते भी हैं फिर भी जो आप से सुनते हैं उस से नफ़्र नहीं उठाते। **33 :** ईमान वालों की तरह **34 :** या'नी नुक़्फ़ से, जैसे सब आदमियों को पैदा किया तो इस सबव से कोई जनत में दाखिल न होगा, जनत में दाखिल होना ईमान पर मौकूफ़ है। **35 :** या'नी आफ़्ताब के हर जाए तुलूअ और हर जाए गुरुब का या हर हर सितारे के मशरिको मग़रिब का, मक़सद अपनी रूबूबियत की क़सम याद फ़रमाना है। **36 :** इस तरह कि उन्हें हलाक कर दें और बजाए उन के अपनी फ़रमां बरदार मञ्ज़ुक पैदा करें **37 :** और हमारी कुदरत के इहाते से बाहर नहीं हो सकता **38 :** अज़ाब के **39 :** महशर की तरफ **40 :** जैसे झन्डे वाले अपने झन्डे की तरफ दौड़ते हैं **41 :** या'नी रोजे कियामत **42 :** दुन्या में और वोह इस को झुटलाते थे।